

UDC 091=163.41“1874“
061.75=163.41“1874“

Дејан Микавица
Горан Васин
Универзитет у Новом Саду
Филозофски факултет
Одсек за Историју
mikavica@ff.uns.ac.rs
keano11@yahoo.com

Оригинални научни рад
примљено: 1. септембар 2011
прихваћено: 1. октобар 2011

ПОТВРДНА ДИПЛОМА ПАТРИЈАРХА КАРЛОВАЧКОГ ПРОКОПИЈА ИВАЧКОВИЋА

Сажетак: После смрти патријарха Самуила Маширевића јануара 1870, у више наврата је долазило до покушаја избора новог првојерарха Карловачке митрополије. На црквено-народним саборима одржаним 1871, 1872 већина посланика либерала подржавала је будимског епископа Арсенија Стојковића. Ипак влада у Будимпешти није била сагласна са тим избором. Слично је било и са епископом пакрачким знаменитим Никанором Грујићем. Тако је на црквено-народном сабору одржаном у Сремским Карловцима јуна/ јула 1874, изабран поново владика Стојковић, али је влада одбила да потврди вољу посланика и наметнула избор митрополита румунске цркве Прокопија Ивачковића. Убрзо је владар потврдио овај избор и на свечани начин у складу са законом Двојне монархије озаничио почетак архипастировања новог митрополита-патријарха, који је столовао Митрополијом до 1879.

Кључне речи: Патријарх Прокопије, потврда, црквено-народни сабор, комесар Хубер, избор, Франц Јозеф

Патријарх Самуило Маширевић је умро на Јовањдан 1870. Убрзо после тога почеле су припреме за изборни црквено-народни сабор. Либерласка већина на челу са Светозарем Милетићем инсистирала је на првом месту да се измени устројство Сабора, те да се по новим правилима изабере првојерарх Карловачке митрополије. У међувремену за Администратора Митрополије је именован епископ будимски Арсеније Стојковић. Тако се током заседања сабора током маја-јуна 1870. углавном расправљало о начину бирања митрополита и стању у црквено-школској аутономији. Милетић и његова странка су однели превагу над струјом епископата српске цркве. Власт јерархије над црквено-народним саборима суштински је престала. Из тог разлога епископат подноси Влади тзв *Сепаратни вотум* на Устројство сабора. Ускоро се показало да је Вотум био повод Влади да у првој половини 1871, не санкционише одлуке српског црквено-народног сабора, јер су његове одлуке биле у несагласју са Законом о црквено-школској аутономији из 1868.

На следећем црквено-народном сабору одржаном 1871, наставила се прича са претходног заседања. Теме из црквено-школског живота уз међусобне оптужбе две завађене струје обележиле су ток сабора. Питање избора митрополита-патријарха остало је у другом плану. Лоше стање у српским школама заокупљало је пажњу саборске већине. Покушај либерала да за патријарха изабере будимског владику Стојковића био је безуспешан. И поред закључака сабора који су се односили на српске школе, питање упражњене митрополитске столице није решено на адекватан начин. Влада није дозвољавала избор епископа Стојковића. Следећи Преображењски сабор из 1872, суштински није ни почео, пошто посланици нису желели да по старом обичају дочекају комесара Молинарија, нити да бирају патријарха па старим правилима, већ новим изгласаним на сабору из 1870. Стање у Митрополији постајало је све теже, пошто је место првојерарха било упражњено у дугом периоду. Тек је на Сабору 29 маја/ 11 јуна 1874, изабран митрополит Румунске цркве Прокопије Ивачковић. Сам избор митрополита-патријарха Ивачковића није прошао без проблема. На гласању епископ Стојковић је добио апсолутну већину гласова. Пошто Влада поново није желела да потврди избор и шта више забранила је Стојковићеву поновну кандидатуру, избор је пао на митрополита Ивачковића. Устоличење патријарха Прокопија обављено је 19 јула 1874. у Саборној цркви у Сремским Карловцима.

Патријарх Прокопије Ивачковић је још 1835, од стране митрополита Стратимировића рукоположен за протођакона и на тај начин је започео своје деловање у цркви. Најпре је обављао више функција у Богословској школи од 1835 до 1844, а потом је изабран за архимандрита у Крушедолу 1846. За епископа арадског је изабран 1853. Ускоро почиње његово деловање везано за румунску митрополију. Родом из Делиблата у Банату, добро је познавао румунски језик, а Румуни су га често доживљавали као свог епископа. Приликом издвајања Румунске (Сибинске) митрополије из окриља српске цркве, готово у свим преговорима епископ Прокопије је заступао румунску страну. После смрти митрополита барона Андреја Шагуне, изабран је за румунског митрополита 1873. По избору за карловачког патријарха суочио се мноштвом проблема. Сабор је наставио свој рад током 1874-1875, али са ограниченим капацитетима за одлучивање. Влада је потврдила Устројство из 1870, али у знатно измењеном облику. Избијање Велике источне кризе и хапшење Светозара Милетића 1876, обележило је политичку сцену Срба пречана. Разједињени са великим међусобним несугласицама и лошим стањем у школама и Митрополији генерално ни српски јерарси нису успевали да допринесу бољитку својих верника. Током 1876, 1877, 1878, црквено-народни сабори се нису састајали, а црквени живот је био обележен покушајима да се сачува постојеће стање. Архипастираска делатност Прокопија Ивачковића, завршена је молбом за пензионисање, неколико месеци после покретања питања српске цркве у Босни и Херцеговини и учешћа Карловачких архијереја у овом канонском питању. После пензионисања децембра 1879, Ивачковић је живео у Даљу и Белој Цркви. Умро је 11 маја 1881, а сахрањен је у Саборној цркви у Сремским Карловцима.

Потврда Прокопија Ивачковића у патријарашко звање, потписана је од стране цара Фрнаца Јозефа и председника угарске владе Стефана Бито од

Сарошфалве. У потврдној повељи, у протоколу (уводном делу) најпре је у дата интитулација владара Аустро Угарске монархије. Потом је уследила адреса (инскрипција), која сведочи о положају и статусу српског митрополита. У главном делу (екпозицији) повеље потом долази разјашњење законских чланака (диспозиција) којима је гарантован избор Карловачког митрополита-патријарха, те и сам поступак. Најпре је ишло именовање комесара Сигисмунда Хубера и одобрење сазива сабора и датум одржавања сабора. Потом се констатује да је изабран дотадашњи Румунски и Трансилванијски митрополит Прокопије Ивачковић, са свим правима и обавезама које закон допушта и дозвољава изабраном да убудуће управља српском митрополијом. Такође митрополит се утврђује и у својим обавезама да наследи ингеренције својих претходника које гарантују закони и Круна, али и да се оабеуже да ће их поштовати. На тај начин избор патријарха Прокопија је санкционисан од Владара и председника Владе, и потврђен висећим печатом са инсигнијама Двојне Монархије (короборација). У есхатоколу повеље налазимо датум издавања повеље, место издавања повеље и потпис Владара и председника Угарске владе.

Ову драгоцену потврду диплому нашли смо у Архиву САНУ у Сремским Карловцима. Сматрали смо да је од великог значаја да се њен садржај представи јавности. Текст овог важног документа у целисти гласи:

Nos
FRANCISCUS JOSEPHUS
PRIMUS.

Divina favente clementia

AUSTRIAE IMPERATOR
HUNGARIAE APOSTOLICUS-
BOHEMIAE DALMATIAE CROATIAE SLAVONIAE GALICIAE LODOMERIAE ILLYRAE
HYEROSOLIMAE
REX
ETC

ARCHIDUX AUSTRIAE; MAGNUS DUX HETRURIAE ET CRACOVIAE
DUX LOTHARINGIAE, SALISBURGI, STYRIAE, CARINTHIAE, CARNIOLIAE ET BUCOVINAE,
MAGNUS PRINCEPS TRANSYLVANIAE MARCHIOMORAVIAE, DUX SUPERIORIS ET INFERIORIS
SILESIAE, MUTINAE, PARMAE PLACENTIAE ET GUASTALLAE, OSVICINAE ET ZATORIAE
TECHINAE, FORO-JULII, RAGUSAE ET JADERAE ETC. COMES HABSBURGI, TYROLIS, KYBURGI,
GORITIAE ET GRADISCAE, PRINCEPS TRIDENTI ET BRIXINAE, MARCHIO SUPERIORIS ET
INFERIORIS LUBATIAE ET ISTRIAE, COMES ALTAE AMISSIAE, FELDKIRKI BRIGANTIAE ETC.
DOMINUS TERGESTI, KATTARI, MARCHIAE SLAVONICAE ETC.

Memoriae commendamus tenore praesentium
significantes, quibus expedit universis:

Quod posteaquam anno 1870 venerabili ac Devoto Sammuele Masirevics ecclesiae graecae orientalis Archiepiscopo et Metropolita Carloviciensi ac Patriarcha Serbico ex hac vita egresso congressus serbicus nationalis ecclesiasticus in senon articuli IX 1868 anni et in consequentiam benignae resolutionis nostrae de dato 15 maji 1874 emanatae, ad diem 11 julii (: 29 junii st. veteri Carlovicium indicto fuisset Deputati ibidem congregati die 31 julii (: coram fideli, Nobis dilecto Spectabili Sigismundo Hueber, Consiliario Nostro Aulico,

Praeexistentis Consilii Nostri locumtenentis Hungarici Praesidis Vices gerente ordinis Nostri Ferreae coronae III clasis Equite tamquam ad Congressum hunc nationalem ecclesiasticum a Nobis benique delegato Commissario Nostro Regio suffragiorum praevalenti majoritate loco defuncti fidelem Nobis sincere dilectum honorabilem ac Devotium

PROCOPIUM IVACSKOVICS

hucdum ecclesiae graecae Orientalis Archiepiscopum et fidelium Romanicae nationalitatis in Regno Nostro Hungariae ac Magno Principatu Transsilvaniae Metropolitanam actualem Jutumum Nostrum Consiliarium, in verum et legitimum suum

ARCHIEPISCOPUM ET METROPOLITAM CARLOVICIENSEM ET PATRIARCHAM SERBICUM ELLEGERINT.

idem deputati demissas Nobis supstravere preces ut electionem hanc rati. habentes clementer confirmemus. pro ea igitur qua erga fideles Ecclesiae graecae Orientalis Metropoliae Serbicae ferimur animi paterni propensione ac elementia praefatae illorum deputatorum petitioni omni lubenter deferre volentes, erga humillimam propositionem a ministro Praeside Nostro Hungarico in mutua cointelligentia cum ministro Nostro Hungarico Cultus et Publicae institutionis et Regimine Nostro Croatico-Slavonico-Dalmatico Nobis factam dictum

PROCOPIUM IVACSKOVICS

concessione Nostra et assensu memorato clero et populo rite electum in hac considerata non solum integra ipsius vitae morumque probitate peculiaribusque meritis sibi jam antehac comparatis expleta dein landabiliter officii sui episcopalis et archiepiscopalis obligatione atque his omnibus conciliata inter nos et vicinos existimatione ac praeceminentia conspicuis itidem virtutibus allisque conpluribus animi dotibus ac ornamentis verum etiam praestantis ejus scientiae Prospecti rerum agendarum usus vero disereti sui quo se valide commendabilem reddidit commipsa sibi tractandi negotia modi nec non ob constantem erga Nos et Augustam domum Nostram prouti et Regnum Nostrum Hungariae Constitutionem item et leges Regni devotionis suae belum oportunitate quavis data com probatum, habita quoque ratione arctis. sine de fide Nobis perpetuo servandae in facie ecclesiae praefalique commissarii Nostri Regii ac Deputatorum ab eodem neo-electo solemnissime praestiti ac pro fiducia Nostra accuratissime observandi jurisjurandi, excerta Nostra scientia sano consilio animoque bene deliberato nec non de potestatis Nostrae plenitudine et auctoritate Suprema benique confirmavimus, constituimus et aprobavimus, prout eum facta praevie per eundem in praegestam hucus. que Metropolitanam dignitatem ab dicatione vigore praesentium Archiepiscopum et Metropolitanam Carloviciensem nec non Patriarcham Serbicum elementer confirmamus, constituimus et Approbamus.

Ipsae itaque plenaria facultate omnes Ecclesiae et Religionis suae Metropolitanas functiones peragendi cunctisque consuetudinibus, juribus ac praerogativis eidem ut pote tali competentibus, quamdin ipse in debita erga Nos et Augustam Dominum Nostram prouti et Regnum Nostrum Hungariae constitutionem et Leges Regni- veluti plane confidimus- devotione ac fidelitate persistet absque ullo impedimento aut contradictione per totam suam Provinciam Metropolitanam libere ac pacifice uti, et gaudere possit ac valeat.

Inquorum majorem fidem has manu Nostra subscriptas et Sigili Nostri Majoris munitas appensione dedimus litteras per manus fidelis nobis sinceri dilecti spectabilis ac Magnifici Stephani Bitto de Sarosfalva Ministri Praesidis Nostri regii Hungarici in Urbe Nostra Viennensi die 6 Augusti anno millesimo Octingentesimoseptuagesimo quarto, Regnorum Nostrorum Hungariae et Bohemiae vicesimo sexto.

Franciscus Josephus

Stephanus Bitto
De Sarosfalva

Извори и литература:

- Кириловић, Димитрије, *Српски народни сабори, грађа из бечких архива*, књ 1-2, Нови Сад 1938
- Ковачевић, Душко, *Светозар Милетић-живот и политика (1826-1901)*, Београд 2009
- Микавица, Дејан, *Михаило Полит Десанчић- вођа српских либерала у Аустроугарској*, Нови Сад 2007
- Микавица, Дејан, *Политичка идеологија Светозара Милетића*, Нови Сад 2006
- Микавица, Дејан, *Српска Војводина у Хабзбуршкој монархији 1690-1920- историја идеје о држави и аутономији пречанских Срба*, Нови Сад 2005
- Микавица, Дејан, *Српско питање на Угарском сабору 1690-1918*, Нови Сад 2011
- Милетић, Светозар, *Сабрани списи*, II/2, приредили: Ч. Попов и Д. Микавица, Београд 2001
- Петровић, Никола, *Светозар Милетић и Народна странка*, I, Грађа за историју народа Војводине, Сремски Карловци 1968
- Петровић, Никола, *Светозар Милетић и Народна странка*, II, Грађа за историју народа Војводине, Сремски Карловци 1869
- Петровић, Никола, *Светозар Милетић и Народна странка*, III, Грађа за историју народа Војводине, Нови Сад 1985
- Слијепчевић, Ђоко, *Историја српске православне цркве*, II, Београд 1991.

DEJAN MIKAVICA
GORAN VASIN

PROCLAMATION OF PATRIARCH OF SREMSKI KARLOVCI PROKOPIJE IVACKOVIC

Summary

After Patriarch Samuilo Masirevic had died in January of 1870, there were several attempts on several occasions to reelect new first bishop of The Metropolitanate of Karlovci. On church-national assemblies held in 1871 and 1872 the majority of Liberal Party representatives supported Arsenije Stojkovic, bishop from Buda. However, the government in Budapest disagreed with such election. Similar thing happened with bishop of Pakrac well known Nikanor Grujic. That is how bishop Stojkovic got reelected on church-national assembly which was held in June/July of 1874 in Sremski Karlovci. Still, the government refused to acknowledge the election will of its representatives forcing the election of Prokopije Ivackovic metropolitan of Romanian church. Soon this election was officially confirmed in accordance with the law of dual monarchy by the ruler himself thus marking the beginning of new metropolitan-patriarch rule over Metropolitanate which had lasted until 1879.

Keywords: Patriarch Prokopije, church-national assembly, Romanian church, Metropolitanate of Karlovci